Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2014. gadā

1. Pārskats par Satversmes tiesas darbu sniedz ieskatu aizvadītā gada konstitucionālās jurisprudences aktualitātēs. Proti, pārskatā atspoguļotas Satversmes tiesas atziņas, kuras ietvertas spriedumos un lēmumos par tiesvedības izbeigšanu, kas taisīti laika posmā no 2014. gada janvāra līdz 2014. gada decembrim.

2. Satversmes tiesa 18 gadu darbības laikā ir formulējusi daudz nozīmīgu atziņu. Savukārt pārskatā par Satversmes tiesas darbu 2014. gadā atspoguļotas vienīgi tās nolēmumos ietvertās atziņas, kuras uzskatāmas par jaunām un inovatīvām.

3. Satversmes tiesā 2014. gadā saņemti 369 iesniegumi. No tiem 123 atzīti par acīmredzami nepiekritīgiem, bet 246 reģistrēti kā pieteikumi un nodoti izskatīšanai Satversmes tiesas kolēģijās.

4. Satversmes tiesa ierosinājusi 36 lietas, no kurām 31 lieta ierosināta uz konstitucionālās sūdzības pamata, četras lietas ierosinātas pēc vispārējās jurisdikcijas vai administratīvās tiesas pieteikumiem un viena lieta ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Pieteikumos lūgts vērtēt dažādus tiesību jautājumus – tostarp tādus, kas saistīti ar komercdarbības atbalsta kontroli, elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, mantas konfiskāciju, kā arī dabas resursu un subsidētās elektroenerģijas nodokļiem.

5. Satversmes tiesa 2014. gadā ir izskatījusi 17 lietas. Tiesvedība izbeigta vienā lietā, savukārt 16 lietās pieņemti spriedumi. Satversmes tiesa astoņās lietās taisījusi spriedumus par tiesību normas atbilstību Satversmei un astoņās lietās – par tiesību normas neatbilstību Satversmei. 2014. gada 28. novembrī pasludināts jau 250. spriedums. Satversmes tiesa izskatījusi

vairākus būtiskus konstitucionālo tiesību jautājumus, piemēram, jautājumus, kas saistīti ar teritorijas plānošanu, dzīvojamo telpu īres noteikumiem, pulcēšanās brīvības ierobežojumiem, civilprocesa un kriminālprocesa noteikumiem. Vienā lietā Satversmes tiesa vēl turpināja vērtēt tāda regulējuma atbilstību Satversmei, kas saistīts ar savulaik ieviestajiem ekonomiskās krīzes pārvarēšanas pasākumiem (lieta Nr. 2013-13-01).

6. 2014. gadā vairākos Satversmes tiesas nolēmumos risināti būtiski Satversmes tiesas procesa jautājumi. Procesuāli nozīmīgs ir lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2013-11-01, jo tajā sniegta Satversmes tiesas likuma 29. panta interpretācija. Savukārt spriedumā lietā Nr. 2013-17-01 skaidrots konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākums sadarboties ar tiesu un piedalīties lietas apstākļu noskaidrošanā. Lietā Nr. 2014-09-01 tika risināti metodoloģijas jautājumi par salīdzinošo tiesību analīzes metodes izmantošanu. Savukārt izskatot lietu Nr. 2013-04-01, Satversmes tiesai bija jāizlemj tāds Satversmes tiesas procesā neregulēts jautājums kā iespēja atsākt lietas izskatīšanu pēc būtības.

7. Pārskata periodu raksturo tas, ka Satversmes tiesai daudzi jautājumi bija jārisina pirmo reizi, piemēram, jānoskaidro Satversmes 108. panta otrā teikuma saturs (lieta Nr. 2013-15-01). Vienlaikus Satversmes tiesa ir attīstījusi iepriekšējos tiesas nolēmumos sniegto Satversmes normu interpretāciju. Piemēram, Satversmes tiesa ir konkretizējusi Satversmes 92. pantā ietverto tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumu, norādot, ka to veido arī *res judicata* princips (lieta Nr. 2013-08-01) un juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšana (lieta Nr. 2013-04-01). Savukārt lietā Nr. 2013-21-03 attīstīta *ultra vires* doktrīna, bet lietā Nr. 2014-06-03 aplūkoti Eiropas Savienības tiesību dimensijas jautājumi.

SATVERSMES TIESAS LĒMUMĀ PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU IETVERTĀS ATZIŅAS

Lēmumā par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2013-11-01 „Par Kriminālprocesa likuma 246. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam" ietvertas tālāk minētās atziņas.

✓ Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmajā daļā noteiktais dod Satversmes tiesai tiesības izbeigt lietu, bet neparedz pienākumu to darīt. Proti, pat ja pastāv šajā tiesību normā minētais apstāklis, tad atsevišķos gadījumos varētu būt nepieciešams lietā turpināt tiesvedību, lai novērstu pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu vai būtisku valsts vai sabiedrības interešu apdraudējumu *(10. punkts)*.

✓ Lai izlemtu jautājumu par tiesvedības izbeigšanu uz [Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta] pamata, [..] Satversmes tiesai jānoskaidro:

1) vai apstrīdētā norma zaudējusi spēku un

2) vai nepastāv apstākļi, kas prasa tiesvedību turpināt *(10. punkts)*.

✓ Tomēr apstrīdētās normas grozījumus, pat normatīvā akta atzīšanu par spēku zaudējušu un apstrīdētās normas ietveršanu citā normatīvajā aktā, kas strīdu pēc būtības neatrisina, nevar uzskatīt par pietiekamu pamatu tiesvedības izbeigšanai gadījumos, kad tiesvedības turpināšana ir nepieciešama konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesību aizsardzībai. Tādējādi Satversmes tiesai jāpārliecinās, vai likumdevējs konkrēto jautājumu reglamentējis saturiski atšķirīgi vai arī nolēmis šo jautājumu turpmāk vairs nereglamentēt *(10.1. punkts)*.

✓ Gadījumos, kad ir grozīts normatīvā regulējuma saturs, bet apstrīdētās normas teksts no regulējuma nav izslēgts, Satversmes tiesai jānoskaidro veikto izmaiņu apjoms, lai secinātu, vai tiesību normas saturs pēc būtības ir mainījies. Pretējā gadījumā tiesību normu izdevējs to tekstā izdarītu tikai redakcionālus

grozījumus, kas vienmēr būtu uzskatāmi par formālu pamatu lūgt tiesvedības izbeigšanu lietā. Šāda situācija nonāktu pretrunā ar tiesiskas valsts principu, neveicinātu ne personas pamattiesību aizsardzību, nedz arī valsts vai sabiedrības interešu īstenošanu *(10.1. punkts)*.

✓ Satversmes tiesa nevar atteikties sniegt savu vērtējumu, ja līdz ar apstrīdētās normas spēka zaudēšanu strīds nav atrisinājies un lietā skartais konstitucionāli tiesiskais jautājums nav izvērtēts *(10.2. punkts)*.

✓ Pušu līdzvērtīgu iespēju princips kriminālprocesā, no vienas puses, paredz visām procesā iesaistītajām pusēm iespēju izklāstīt lietas apstākļus un, no otras puses, liedz kādai no pusēm piešķirt būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar oponentu. Kriminālprocesu veido vairākas procesuālās stadijas, bet tas uzlūkojams kā vienots veselums, tāpēc pušu līdzvērtīgu iespēju princips jāievēro tiesā gan pirmstiesas procesā, gan lietas iztiesāšanā. Tādējādi pušu līdzvērtīgu iespēju princips ietilpst Satversmes 92. panta tvērumā un ir jāievēro, izlemjot jautājumu par drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanu (*11. punkts)*.

✓ Satversmes 92. panta pirmajā teikumā nostiprinātais pušu līdzvērtīgu iespēju princips paredz tiesības iepazīties ar tiem kriminālprocesa materiāliem, ar kuriem pamatota apcietinājuma piemērošana, tādā apjomā, lai varētu tikt īstenotas personas tiesības uz aizstāvību (*13. punkts)*.

✓ Apgalvojums, ka iespējamo personas pamattiesību pārkāpumu radījusi nevis apstrīdētā norma, bet gan tās piemērošanas prakse, pats par sevi vēl nav pamats tiesvedības izbeigšanai lietā (*14. punkts)*.

✓ Procesa virzītāja ierosinājumā ietvertām norādēm uz konkrētiem, ar lietas materiāliem pamatotiem apsvērumiem nav nozīmes, ja personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiek liegta piekļuve šiem materiāliem. Tādējādi personai nedz pašai, nedz ar aizstāvja starpniecību nav iespējams pārbaudīt, vai procesa virzītāja sniegtā lietas materiālu interpretācija ierosinājumā par apcietinājuma piemērošanu ir korekta. Tādējādi apstrīdētajā normā paredzētā ierosinājuma jēga ir nodrošināt to, lai persona zinātu, kādus lietas materiālus tā ir tiesīga izprasīt uzrādīšanai *(16.1. punkts)*.

✓ Nodrošinot personai tiesības iepazīties ar kriminālprocesa materiāliem, ir jāņem vērā arī sabiedrības intereses uz efektīva kriminālprocesa norisi un nepieciešamība aizsargāt citu personu tiesības (*16.2. punkts)*.

✓ Ir jāpanāk saprātīgs līdzsvars starp izmeklēšanas noslēpuma saglabāšanu un citu personu tiesību respektēšanu, no vienas puses, un pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu, no otras puses. Šāds līdzsvars var tikt panākts tad, ja pirmstiesas kriminālprocesa ietvaros personai tiek uzrādīti nevis visi, bet tikai tie lietas materiāli, kas pamato apcietinājuma piemērošanas nepieciešamību un nevar nodarīt būtisku kaitējumu citu personu tiesībām (kā, piemēram, sensitīvi personas dati, komercnoslēpums) vai izmeklēšanas interesēm (*16.2. punkts)*.

✓ Procesa virzītājam ir pienākums organizēt kriminālprocesu un tā lietas materiālus sakārtot tādā veidā, lai vajadzības gadījumā tos materiālus, kuri pamato apcietinājuma piemērošanu, varētu nošķirt no pārējiem materiāliem, kuru uzrādīšana nav pieļaujama (*16.2. punkts)*.

✓ Tieši izmeklēšanas tiesnesim ir jārod saprātīgs līdzsvars starp cilvēktiesību aizsardzību un nepieciešamību sabiedrības drošības interesēs ierobežot kādas personas tiesības. Pamatotu un izsvērtu lēmumu izmeklēšanas tiesnesis var pieņemt tikai tad, ja abām pusēm ir garantētas līdzvērtīgas iespējas, proti, tad, ja abas puses vienlīdz labi pārzina strīda priekšmetu – lietas materiālus, kas pamato apcietinājuma piemērošanu. Izmeklēšanas tiesnesis nedrīkstētu ignorēt tādu situāciju, ka personai, par kuras apcietināšanu tiek lemts, nav bijusi nodrošināta pušu līdzvērtīgu iespēju principam atbilstoša pieeja kriminālprocesa materiāliem (*16.3. punkts)*.

✓ Nav pieļaujama tāda situācija, ka tiek ierobežotas personas pamattiesības iepazīties ar lietas materiāliem, uz kuriem pamatots apcietinājums, un šis pamattiesību ierobežojums netiek nodots tiesas kontrolei *(16.3. punkts)*.

SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMOS IETVERTĀS ATZIŅAS

Spriedumā lietā Nr. 2013-04-01 „Par Civilprocesa likuma 33. panta trešās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Izvērtējot, vai kāds maksājums ir uzskatāms par tādu, kas ierobežo tiesības uz pieeju tiesai, jāņem vērā, ka no prasības nodrošināt minētās tiesības valstij izriet divu veidu pienākumi. Pirmkārt, valstij ir jāatturas no tāda regulējuma pieņemšanas, kas personai nosaka nesamērīgus papildu pienākumus, piemēram, veikt maksājumu vai izpildīt citu nosacījumu, lai tā iegūtu pieeju tiesai. Otrkārt, valstij ir jānosaka regulējums un, ja nepieciešams, jāparedz finansiālie un organizatoriskie resursi, lai nodrošinātu personai brīvu pieeju tiesai. Tātad zināmos gadījumos valstij ir pienākums noteikt tiesas pieejamību atvieglojošu regulējumu (*19., 19.1. un 19.2. punkts).*

✓ Tiesiskumam neatbilstu ne tāda situācija, ka valsts vispār nenoteiktu nekādu kārtību tiesāšanās izdevumu atlīdzināšanai, nedz arī tāda situācija, ka valsts paredzētu atlīdzināt visus personai *de facto* radušos tiesāšanās izdevumus bez jebkādas izvērtēšanas, vai šie izdevumi bijuši nepieciešami lietas efektīvai vešanai tiesā (*19.3. punkts).*

✓ No Satversmes 92. panta pirmā teikuma valstij izriet pienākums pieņemt tādas tiesību normas, kas taisnīgi noregulē ar juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu saistītos jautājumus (*19.3. punkts).*

✓ Tiesības uz kvalificētu juridisko pārstāvību ir personas pamattiesības, kas nodrošina citu tiesību īstenošanu (*19.4. punkts).*

✓ Gan personas izdevumi par juridisko palīdzību, ko tai sniedzis advokāts, gan personas izdevumi par juridisko palīdzību, ko tai sniegusi persona, kura nav advokāts CPL izpratnē, *per se* nevar tikt uzskatīti par nelietderīgiem tiesāšanās izdevumiem, kurus personai nav nepieciešams veikt. Tomēr, ņemot vērā likumdevēja plašo rīcības brīvību tiesāšanās izdevumu noregulēšanā, procesuālais regulējums, kas neparedz pēdējā veida juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu, nav uzskatāms par šķērsli personas pieejai

tiesai, ja vien tas atbilst vispārējiem tiesību principiem, tostarp vienlīdzības principam (*19.4. punkts).*

✓ Pamudinot personas saņemt juridisko palīdzību tieši no personas, kurai ir atbilstoša kvalifikācija, var ievērojami samazināt to gadījumu skaitu, kad tiesību aizsardzības līdzekļi tiesā netiek izmantoti pietiekami pareizi vai prasmīgi, kā arī uz sacīkstes principu balstīta tiesas procesa ietvaros sekmēt taisnīgāka iznākuma panākšanu. Tādējādi kvalificēta juridiskā palīdzība sekmē ne vien tās personas tiesību aizsardzību, kurai šī palīdzība tiek sniegta, bet arī visa tiesas procesa taisnīgu un efektīvu norisi (*24. punkts).*

Spriedumā lietā Nr. 2013-05-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu" 22. panta pirmās daļas (2012. gada 8. novembra likuma redakcijā, kas stājas spēkā 2015. gada 1. janvārī) un pārejas noteikumu 4. un 5. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 2. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Satversmes 2. pantā nostiprinātais tautas suverenitātes princips ir vērtējams kopsakarā ar tā īstenošanas nosacījumiem, kas ietverti citās Satversmes normās. (*14.2. punkts).*

✓ Tā kā Latvijas valsts iekārta ir demokrātiska, valstī jābūt noteiktai tādai tiesiskajai kārtībai, kas dod iespēju suverēnās varas nesējam – tautai – paust savu gribu (*14.3. punkts).*

✓ Grozījumi pilsoņu konstitucionālo tiesību īstenošanas procedūrā paši par sevi neliecina par Satversmes 2. pantā noteiktā tautas suverenitātes principa pārkāpumu. Tomēr tauta savas tiesības var īstenot vienīgi demokrātiskas procedūras ietvaros. Tautas suverenitātes principam neatbilstu tāda vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtība, kas nebūtu saderīga ar demokrātisku valsts iekārtu. Tātad kārtība, kas liegtu vēlētājiem īstenot Satversmē noteiktās likumdošanas iniciatīvas tiesības, būtu pretrunā ar Satversmes 2. pantu (*14.5. punkts).*

✓ Satversme atzīst tikai demokrātisku valsts iekārtu (*15. punkts).*

✓ Demokrātiskā iekārtā tiek īstenota tautas vairākuma griba, bet vienlaikus arī mazākumam tiek nodrošinātas efektīvas iespējas paust savu viedokli. Latvijas tautai, ievērojot Satversmes nosacījumus, ir tiesības piedalīties valstiski nozīmīgu jautājumu izlemšanā. Taču šīs tiesības tā var īstenot vienīgi tādas demokrātiskas procedūras ietvaros, kurā tiek respektēts mazākuma viedoklis un izpildīta vairākuma griba (*15. punkts*).

✓ Pilsoņiem jāuzticas konstitūcijas leģitimitātei un tam, ka konstitūcija tiek īstenota demokrātiskā procesā. Jābūt noteiktai kārtībai, kādā tiek pieņemti juridiski saistoši lēmumi par politiska rakstura priekšlikumiem. Sabiedrību interesējoši jautājumi ir jāizlemj arī tad, ja tajos nav vienprātības, tomēr lēmumi vienmēr ir jāpieņem tādā procedūrā, kas ļauj tos uzskatīt par leģitīmiem. Saprātīga lēmumu pieņemšanas procedūra ir vairākuma varas leģitimitātes priekšnoteikums. Šādas procedūras esamība gan ne vienmēr garantē nevainojamu rezultātu, taču ļauj prezumēt, ka lēmums ir pieņemts pareizi (*15. punkts).*

✓ Likumdevējam jānodrošina, lai vēlētāju pilsoniskā aktivitāte nesamazinātos tikai tādēļ, ka vēlētāju likumdošanas iniciatīvas veidā tiek virzīti nesagatavoti likumprojekti (*18.1. punkts).*

✓ Likumdevēja uzdevums, nosakot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošanas kārtību, ir radīt tādu tiesisko mehānismu, kas ļauj šās tiesības īstenot efektīvi (*19. punkts).*

✓ Saeimai, nosakot vēlētāju likumdošanas iniciatīvas īstenošanas kārtību, ir jānodrošina demokrātiskā iekārtā nepieciešamais līdzsvars starp vairākuma interesēm un mazākuma tiesībām. Taču konstitucionālais likumdevējs šo mazākumu jau ir skaitliski noteicis Satversmē, paredzot, ka likumprojektu var iesniegt ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju (*19.3. punkts).*

✓ Izvēlēties lietderīgākos līdzekļus, ar kuriem tiek nodrošināta vēlētāju likumdošanas iniciatīvas tiesību īstenošana, – tas visupirms ir likumdevēja politiskas izšķiršanās jautājums. Taču Satversmes tiesas kompetencē ir izvērtēšana, vai likumdevējs izvēlējies tādus līdzekļus, kuri nodrošina

pilsoņiem iespēju efektīvi izmantot savas konstitucionālās tiesības (*20.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-08-01 „Par Civilprocesa likuma 483. un 484. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Satversmes 92. panta pirmais teikums paredz valsts pienākumu nodrošināt lietas izskatīšanu tādā procesā, kurā, ievērojot tiesiskas valsts principus, tiek pieņemts taisnīgs spriedums (*6. punkts)*.

✓ Tiesu nolēmumi, kas kļuvuši galīgi pēc tam, kad ir izmantoti visi pieejamie tiesību aizsardzības līdzekļi (izmantotas visas pārsūdzības iespējas), vai pēc tam, kad beidzies to izmantošanas termiņš, vairs nevarētu tikt pārskatīti un uz tiem būtu attiecināms *res judicata* princips (*7. punkts)*.

✓ Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu saturu veido arī *res judicata* princips (*7. punkts)*.

✓ Jebkuras lietas izskatīšanā svarīgs ir tās rezultāts – taisnīgs spriedums, kas ir neatņemams taisnīgas tiesas elements (*11. punkts)*.

✓ Visupirms likumdevēja pienākums ir radīt tādus efektīvas un taisnīgas tiesvedības apstākļus (noteikumus), lai strīdi tiktu izšķirti jau pirmajā tiesu instancē. Pirmās instances tiesas pieļautās kļūdas tiek labotas apelācijas instances tiesā, atkārtoti izskatot lietu pēc būtības. Savukārt kasācijas instances tiesā tiek skatīti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību (*13.1. punkts)*.

✓ Protesta iesniegšana gadījumos, kad pirmās instances tiesas nolēmums nav pārsūdzēts likumā noteiktajā kārtībā no lietas dalībniekiem neatkarīgu iemeslu dēļ, ir vienīgais veids, kā iespējams nodrošināt taisnīgumu un aizsargāt personu tiesības, ja galīgs, nepārsūdzams vai nepārsūdzēts pirmās instances tiesas nolēmums ir stājies spēkā, bet pieņemts, pieļaujot būtiskus materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumus (*13.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-12-01 „Par Ceļu satiksmes likuma 43.[2] panta, ciktāl tas skar transportlīdzekļa īpašnieka tiesības administratīvo pārkāpumu lietvedībā, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Satversme paredz personai subjektīvas tiesības tikt informētai par tās tiesībām un arī pienākumiem (*15. punkts)*.

✓ Kārtība, kas sekmē procesuālo ekonomiju un ļauj ātrāk pabeigt administratīvā pārkāpuma lietvedību, atbilst sabiedrības interesēm (*16. punkts)*.

✓ Prasība uzklausīt personu administratīvā pārkāpuma lietvedības ietvaros nodrošina to, ka ir iespējams noskaidrot visas domstarpības un atrast pareizāko risinājumu (*20.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-13-01 „Par Sugu un biotopu aizsardzības likuma pārejas noteikumu 8. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Kompensācija par aizsargājamo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem ietilpst Satversmes 105. pantā minētā jēdziena „īpašums" saturā *(8.3. punkts)*.

✓ Nekustamā īpašuma lietošanas un saimnieciskās darbības ierobežojumi var tikt noteikti vides saglabāšanas un aizsardzības interesēs. Zemes īpašnieki kā sabiedrības locekļi šo interešu labad ir spiesti attiecīgos ierobežojumus paciest. Paredzot zemes īpašniekiem tiesības uz kompensāciju par aizsargājamo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, viņiem tika garantēts, ka valsts tiem atlīdzinās radušos zaudējumus, ja viņi pildīs vides saglabāšanas un aizsardzības nolūkos uzliktos pienākumus un ievēros noteiktos saimnieciskās darbības ierobežojumus. Šādas garantijas līdzsvaro valsts noteiktos īpašuma tiesību ierobežojumus *(16.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-15-01 „Par Robežsardzes likuma 49. panta pirmās daļas vārdu „apvienoties arodbiedrībās" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam un 108. panta otrajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Tiesībsargam ir piešķirta kompetence, kas tam ļauj risināt cilvēktiesību īstenošanas problēmas tādā veidā, kādā tiesa, likumdevējs vai izpildvara tās nespēj risināt pietiekami efektīvi (*7. punkts)*.

✓ Tiesībsargam likumā paredzētās pilnvaras iesniegt Satversmes tiesā pieteikumu un lūgt izvērtēt tiesību normas atbilstību Satversmei nav saistītas ar kādu noteiktu personu skaitu, kurām iepriekš būtu jāvēršas pie Tiesībsarga ar sūdzību. Vēl jo vairāk – atbilstoši Tiesībsarga likuma 13. panta 6. punktam Tiesībsargam *ex officio* ir tiesības ierosināt pārbaudes lietu arī pēc savas iniciatīvas. Vienīgo priekšnoteikumu pieteikuma iesniegšanai Satversmes tiesā paredz Tiesībsarga likuma 13. panta 8. punkts un Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 8. punkts: Tiesībsargam visupirms ir jāvēršas pie institūcijas vai amatpersonas, kas izdevusi apstrīdamo aktu, un jānorāda termiņš konstatēto trūkumu novēršanai. Tiesībsarga tiesības vērsties institūcijā, kas izdevusi apstrīdēto aktu, vai arī iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā nav atkarīgas no to personu skaita, kuras vērsušās pie Tiesībsarga sakarā ar iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem (*7. punkts)*.

✓ Arodbiedrību brīvība ir viens no biedrošanās brīvības izpausmes veidiem. Satversmes 102. pants vispārīgi aizsargā visdažādākos biedrošanās brīvības izpausmes veidus. Turpretim Satversmes 108. panta otrajā teikumā ir īpaši uzsvērts valsts pienākums aizsargāt tieši vienu konkrētu biedrošanās brīvības izpausmes veidu – arodbiedrību brīvību. Līdz ar to Satversmes 108. panta otrais teikums, kurā paredzēta arodbiedrību brīvība, izskatāmajā lietā ir atzīstams par *lex specialis* iepretim Satversmes 102. pantam (*8. punkts)*.

✓ Satversmes 108. panta otrā teikuma kontekstā valstij ir pienākums atturēties no iejaukšanās arodbiedrību darbībā. Savukārt likumdevējam ir pienākums pieņemt tādus tiesību aktus, kas ļautu personām apvienoties arodbiedrībās un tādējādi īstenot savu biedrošanās brīvību. Šiem tiesību aktiem

ir jānodrošina arodbiedrībām, kā arī to biedriem nepieciešamā aizsardzība pret darba devēja iespējamo iejaukšanos arodbiedrību brīvības izmantošanā (*9. punkts)*.

✓ Nosakot valsts dienesta attiecībās esošo personu tiesības un pienākumus, likumdevējam ir salīdzinoši lielāka rīcības brīvība nekā, piemēram, regulējot darba tiesiskās attiecības, kas dibinātas uz darba līguma pamata. Paredzot dienestā esošajām personām Satversmes 108. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību ierobežojumus, likumdevējs bauda plašāku rīcības brīvību nekā regulējot līdzīgus jautājumus attiecībā uz citiem nodarbinātajiem. Tomēr, reglamentējot tiesiskās attiecības valsts dienestā, likumdevējs ir tiesīgs noteikt tikai tādus pamattiesību ierobežojumus, kas dienesta attiecībās ir nepieciešami (*10. punkts)*.

✓ Satversmes 108. panta otrajā teikumā ietvertajām pamattiesībām ir gan materiāltiesisks, gan arī procesuāltiesisks aspekts. Valsts dienesta attiecībās esošo personu tiesības apvienoties arodbiedrībās veido minēto pamattiesību materiāltiesisko aspektu. Šādas tiesības pašas par sevi nerada draudus valsts vai sabiedrības drošības interesēm. Savukārt dažādām arodbiedrību brīvības īstenošanas procesuālajām izpausmēm, kā, piemēram, tiesībām organizēt streikus un piedalīties tajos, arodbiedrību iespējamai ietekmei uz dienesta gaitu vai līdzdalībai disciplinārās atbildības jautājumu risināšanā, var būt ietekme uz valsts vai sabiedrības drošības interesēm. Likumdevējam ir leģitīms pamats ierobežot minētās arodbiedrību brīvības procesuālās izpausmes, visupirms jau attiecībā uz valsts dienesta attiecībās esošajām personām (*11. punkts)*.

✓ Biedrošanās brīvības ierobežojumi, kas noteikti personām, kuras citastarp pilda arī militāras funkcijas, nedrīkst būt tādi, kas aizskartu pašu biedrošanās brīvības būtību (*15.5. punkts)*.

✓ Robežsargu pienākums pildīt likumīgās pavēles un prasības izriet gan no likuma un reglamenta, gan arī no to īpašajām dienesta attiecībām. Ja robežsargi īstenotu pamattiesības uz biedrošanās brīvību, tas nekādā veidā viņus neatbrīvotu no pienākuma pildīt likumīgās pavēles vai ievērot visas citas dienesta prasības. Robežsargu tiesības īstenot biedrošanās brīvību nevar kalpot

par attaisnojumu likumīgo pavēļu un dienesta prasību nepildīšanai (*16.4. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-17-01 „Par likuma „Par dzīvojamo telpu īri" 8. panta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Satversmes tiesas procesā konstitucionālās sūdzības iesniedzēja statuss ir tulkojams tādējādi, ka pēc konstitucionālās sūdzības iesniegšanas viņam jāpiedalās lietas apstākļu noskaidrošanā, citastarp pēc Satversmes tiesas pieprasījuma iesniedzot papildu paskaidrojumus un dokumentus. Konstitucionālās sūdzības institūta mērķis ir aizsargāt personas pamattiesības, kas tiek aizskartas. Tāpēc personas tiesības vērsties Satversmes tiesā izmantojamas vienīgi atbilstoši šim mērķim. Ja personas pamattiesības ir aizskartas, no tās tiek gaidīta savu tiesību aizsardzība, ar to saprotot arī ieinteresētību Satversmes tiesas procesā, sadarbošanos ar tiesu un tiesas procesuālo noteikumu ievērošanu *(16.2. punkts)*.

✓ Lietas izskatīšanai nepieciešamo faktu vai apstākļu kopumu ir tiesīga noteikt tikai Satversmes tiesa (*16.2. punkts)*.

✓ Izskatot lietu, kas ierosināta pēc tiesas pieteikuma, Satversmes tiesai jāņem vērā Satversmes tiesas likuma prasības un situācija jāizvērtē tiktāl, ciktāl tas nepieciešams konkrētās civillietas izspriešanai. Vienlaikus Satversmes tiesai jāvērtē visu to personu situācija, kuras atrodas apstākļos, kas ir vienādi un salīdzināmi ar tiesas izskatāmās lietas apstākļiem. Analoģiski gadījumiem, kad ar konstitucionālo sūdzību apstrīdētā norma attiecas uz plašu atšķirīgu situāciju kopumu, arī tiesas pieteikuma gadījumā Satversmes tiesai jāprecizē, ciktāl tā izvērtēs apstrīdēto normu *(19. punkts)*.

✓ Civiltiesībās attiecībā uz īres līguma spēku pirkuma gadījumā ir pazīstami divi principi: „pirkums laužīri" un „pirkums nelaužīri". Tādējādi likumdevējam ir rīcības brīvība normatīvajos aktos nostiprināt vienu vai otru principu, kā arī noteikt tiesību aizsardzības līdzekļus, kas mazinās konkrētā principa negatīvo ietekmi uz tiesību subjektiem. [..] Katrs no šiem principiem

var radīt personu pamattiesību ierobežojumus, vienā gadījumā – īpašnieka īpašuma tiesību ierobežojumu, bet otrā – īrnieka tiesību uz mājokļa neaizskaramību ierobežojumu. Tomēr neviens no šiem principiem *per se* tamdēļ nevar tikt uzskatīts par neatbilstošu Satversmei. Dzīvojamo telpu īres tiesiskajās attiecībās likumdevēja uzdevums ir līdzsvarot viena vai otra principa negatīvo ietekmi uz tiesību subjektiem, proti, panākt samērīgu līdzsvaru starp visām personām, kuras skar attiecīgais regulējums *(22. punkts)*.

✓ Likumdevējs ir tiesīgs atbilstoši konkrētiem apstākļiem noteikt visam likumam vai kādai noteiktai tā daļai pastāvīgu vai pagaidu raksturu, proti, noteikt terminētu spēkā esamības laiku. Nosakot terminētu spēkā esamības laiku, likumdevējam tiesību normas jāformulē tā, lai to adresātam būtu iespējams saprast, ka tiesību normām ir pagaidu raksturs. Parasti šāda normatīvā akta darbības termiņu norāda jau to pieņemot *(24.2. punkts)*.

✓ Jauna publiski ticama reģistra izveide un tā darbības pamatprincipu noteikšana ir likumdevēja tiesībpolitiska izšķiršanās, kas prasa papildu finanšu resursus. Nosakot publiski ticama reģistra izveides un darbības tiesisko ietvaru, likumdevējam ir jārūpējas arī par to, lai tiktu līdzsvarotas dzīvojamo telpu īpašnieku un īrnieku tiesības. Kamēr likumdevējs nav noteicis šāda reģistra izveides un darbības tiesisko ietvaru, nav iespējams vērtēt, vai līdztekus zemesgrāmatai pastāvošs publiski ticams reģistrs būtu uzskatāms par līdzekli, kas pamattiesības ierobežos mazākā mērā *(28.3. punkts)*.

✓ Dzīvojamo telpu īres tiesiskās attiecības ir sociāli nozīmīga joma. Valsts nevar nodrošināt īpašuma tiesības uz mājokli visām personām, taču valstij jānodrošina tiesības uz privātās dzīves un mājokļa neaizskaramību *(29.1. punkts)*.

✓ [Nekustamā īpašuma] ieguvēja īpašuma tiesību ierobežojums ir novēršams, pašam ieguvējam izrādot saprātīgu vērību atsavinājuma darījuma slēgšanas laikā. *(29.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-18-01 „Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 56.[3] panta trešās daļas sestā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums par ieslodzītās personas nodarbināšanu pie darba devēja ārpus ieslodzījuma vietas tiek pieņemts attiecībā uz ieslodzīto, t.i., iestādei īpaši pakļautu personu. Tādējādi Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums APL 1. panta trešās daļas 2. punkta izpratnē uzskatāms par iestādes iekšēju lēmumu, nevis administratīvu aktu (*11.1. punkts).*

✓ Satversmes 106. pantā ietvertās pamattiesības nav iespējams identiski attiecināt uz brīvībā un ieslodzījumā esošām personām. Brīvības atņemšana kā soda veids, kas paredz personas piespiedu turēšanu ieslodzījumā, pati par sevi norāda, ka ieslodzītā persona nevar brīvi pamest ieslodzījuma vietu. Attiecīgi tā arī nevar brīvi izvēlēties darbavietu ārpus ieslodzījuma vietas. Pretēja situācija nebūtu savienojama ar brīvības atņemšanas soda izciešanas mērķi, kā arī ar soda izpildes režīmu. Tādējādi Satversmes 106. pantā ietvertās tiesības nav interpretējamas tādā veidā, kas nonāktu pretrunā ar soda izpildes režīmu un soda izciešanas mērķi, atļaujot ieslodzītajām personām brīvi pamest ieslodzījuma vietu (*12.2. punkts).*

✓ Satversmes 106. panta pirmais teikums uz ieslodzītām personām attiecas vienīgi tiktāl, ciktāl šo tiesību izmantošana savienojama ar soda izpildes režīmu un mērķi, un neietver ieslodzīto personu tiesības brīvi izraudzīties darbavietu ārpus ieslodzījuma vietas (*12.2. punkts).*

✓ Ņemot vērā brīvības atņemšanas soda izciešanas mērķi, soda izpildes režīmu, kā arī nepieciešamību aizsargāt sabiedrības drošību, ieslodzītie var tikt nodarbināti tikai tādās darbavietās, kur nevar rasties sabiedrības drošības apdraudējums. Atbilstoši Sodu izpildes kodeksa 56.[3] panta trešajai daļai arī šādā gadījumā ir nepieciešama brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka atļauja (*13.3. punkts).*

✓ Lai nodrošinātu efektīvu tiesu sistēmas funkcionēšanu, tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt saprātīgi ierobežotas. Likumdevējam būtu jārūpējas par

tiesu atslogošanu no acīmredzami nepamatotu pieteikumu izskatīšanas un jānovērš ļaunprātīga tiesas resursu izmantošana (*15. punkts)*.

✓ Likumdevējam jāņem vērā, ka Satversmes 92. panta pirmais teikums gadījumos, kad tiek skartas personas tiesības un likumiskās intereses, prasa nodrošināt personai vismaz minimālās tiesības vērsties tiesā, t.i., tiesības uz lietas izskatīšanu vismaz vienā instancē. Šādas tiesības var liegt vienīgi izņēmuma gadījumos, kad iestāde attiecībā uz tai īpaši pakļautu personu pieņem iekšēju lēmumu un nav konstatējams būtisks cilvēktiesību ierobežojums Administratīvā procesa likuma 1. panta trešās daļas izpratnē, kā arī netiek skartas šīs personas tiesības un likumiskās intereses Satversmes 92. panta pirmā teikuma izpratnē. Turklāt ir iespējami arī tādi gadījumi, kad iestādes iekšējs lēmums varētu būtiski skart iestādei īpaši pakļautās personas cilvēktiesības un būtu uzskatāms par administratīvu aktu (*15. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-19-03 „Par Pāvilostas novada domes 2013. gada 30. maija saistošo noteikumu Nr. 3 „Par Pāvilostas novada teritorijas plānojumu 2012. - 2024. gadam. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un Grafiskā daļa", ciktāl tie attiecas uz dabas liegumam „Pāvilostas pelēkā kāpa" piegulošo Zaļkalna mežu un dabas liegumam „Ziemupe" piegulošo Akmeņraga meža daļu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 115. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Teritorijas plānošanas jautājumos, kuros nepieciešams saskaņot atšķirīgas intereses, vispusīgs izvērtējums ir obligāta plānošanas sastāvdaļa. Pašvaldības uzdevums šajā situācijā ir izvērtēt un līdzsvarot atšķirīgās intereses un pieņemt tādu lēmumu, kas vislabāk būtu piemērots tai un tās iedzīvotājiem. Šis izvērtējums veicams, teritorijas plānojuma izstrādes procesā iesaistot ieinteresētās personas, kā arī apsverot to izteiktos viedokļus un pamatojot izraudzīto attīstības risinājumu. Tikai tāds attīstības risinājums, kas ir vispusīgi izvērtēts un pamatots, uzskatāms par ilgtspējīgu (*15. punkts)*.

✓ Sabiedrības līdzdalība dod iespēju iegūt informāciju par tiem negatīvās ietekmes aspektiem, kuri sabiedrību satrauc visvairāk un kuriem tādēļ būtu jāvelta papildu uzmanība stratēģiskā novērtējuma ietvaros (*18.4. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-20-03 „Par Rīgas domes 2008. gada 8. jūlija saistošo noteikumu Nr. 125 „Rīgas pilsētas teritorijas kopšanas un būvju uzturēšanas noteikumi" 4.3. un 4.4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Satversmes 105. pantā noteiktās pamattiesības iespējams ierobežot ne vien sašaurinot personas īpašuma tiesību apjomu, bet arī uzliekot personai noteiktus ar īpašumu saistītus pienākumus (*8.3. punkts)*.

✓ Likuma „Par pašvaldībām" 43. panta pirmās daļas 5. punktā ir ietverts deleģējums pašvaldībai izdot saistošos noteikumus par namu un to teritoriju un būvju uzturēšanu, taču šajā likumā nav reglamentēta uzturēšanas kārtība (*9.2. punkts)*.

✓ Likuma „Par pašvaldībām" normās ir noteikts tiesisks pienākums gādāt par publiskā lietošanā esošajām teritorijām. Lai nodrošinātu savas autonomās funkcijas izpildi, pašvaldībai ir jānosaka kārtība, kādā šī funkcija tiek pildīta. Nosakot šo kārtību, pašvaldībai ir tiesības un pienākums izvēlēties atbilstošu risinājumu, kas nodrošinātu autonomās funkcijas efektīvu izpildi (*9.2. punkts)*.

✓ Gan pašvaldības administratīvās teritorijas iedzīvotāju, gan paša nekustamā īpašuma īpašnieka (turpmāk - īpašnieks) interesēs ir tas, lai piegulošā teritorija būtu sakopta (*9.2. punkts)*.

✓ Pašvaldība ir tiesīga noteikt īpašniekiem pienākumus viņu īpašumiem piegulošo teritoriju kopšanā un tīrīšanā. Tas vien, ka likumdevējs šādus īpašnieka pienākumus nav minējis tieši likumā, nedod pamatu uzskatīt, ka pašvaldība rīkojusies pretēji likumdevēja noteiktajam deleģējumam (*9.2. punkts)*.

✓ Prasība, lai pašvaldība centralizēti nodrošinātu visu nekustamajiem

īpašumiem piegulošo teritoriju kopšanu un tīrīšanu, ir vērtējama saistībā ar to, vai pašvaldība ar tai pieejamiem resursiem var apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi sasniegt efektīvāk vai vismaz tikpat efektīvi, kā to nodrošina pašreiz spēkā esošais regulējums (*12.1. punkts)*.

✓ Par pašvaldības autonomās funkcijas pienācīgu izpildi atbildīga ir pašvaldība, nevis personas, kurām pieder nekustamais īpašums pašvaldības administratīvajā teritorijā. Īpašnieka pienākumu kopt un tīrīt viņa īpašumam piegulošo teritoriju pašvaldība var noteikt tikai ar tādu regulējumu, kas nodrošina samērīgumu starp personai uzlikto pienākumu un sabiedrības interesēs sasniedzamo mērķi – nodrošināt sakoptu pilsētvidi. Tātad likuma „Par pašvaldībām" 43. panta pirmās daļas 5. un 6. punktā noteiktais deleģējums nav interpretējams tādējādi, ka pašvaldība drīkstētu savas autonomās funkcijas izpildi pilnībā uzlikt īpašniekiem (*13.2. punkts)*.

✓ Ja pašvaldība izvēlējusies savas autonomās funkcijas izpildi uzlikt īpašniekiem, tai jāuzņemas līdzdalība šīs funkcijas īstenošanā. Arguments, ka pašvaldības budžetā tās autonomo funkciju izpildei vispār nav paredzēti vai arī ir paredzēti nepietiekami līdzekļi, nav atzīstams par iemeslu tam, lai pašvaldība varētu vispār atteikties no līdzdalības piegulošo teritoriju kopšanā un šo pienākumu neierobežotā apjomā uzlikt īpašniekiem(*13.2. punkts)*.

✓ Izvēloties atbilstošāko risinājumu, pašvaldībai ir jāizvērtē visi apstākļi, tostarp sabiedrības intereses un īpašnieku tiesību ierobežojuma samērīgums. Pašvaldībai būtu jāizvērtē, piemēram, kā tā ar savā rīcībā esošiem tehniskajiem līdzekļiem varētu atbalstīt īpašniekus piegulošo teritoriju kopšanā un tīrīšanā. Pašvaldībai vajadzētu apsvērt, vai ir iespējams personām noteikt atvieglojumus. Tāpat pašvaldībai, reglamentējot īpašnieka pienākumu kopt un tīrīt viņa īpašumam piegulošo teritoriju, būtu jāizvērtē iespēja noteikt platību, uz kādu šis pienākums attiecas. Tātad būtiska ir pašvaldības līdzdalība apstrīdētajās normās noteiktā pienākuma izpildē, kaut arī līdzdalības veidi var būt dažādi (*13.2. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2013-21-03 „Par Rīgas domes 2007. gada 19. jūnija saistošo noteikumu Nr. 80 „Sabiedriskās kārtības noteikumi Rīgā" 4.1. un 15. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Personas ekonomiskās intereses, kas saistītas ar komercdarbības veikšanu, ietilpst Satversmes 105. panta pirmā teikuma tvērumā. *(10.1. punkts).*

✓ Pašvaldību likuma 43. panta pirmās daļas 4. punkts ietver tiešu likumdevēja pilnvarojumu, kas nosaka pašvaldību saistošo noteikumu satura galvenos virzienus un pašvaldību kompetences robežas. Savukārt atbilstoši Pašvaldību likuma 43. panta trešajai daļai pašvaldības dome var pieņemt saistošos noteikumus arī, lai nodrošinātu pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi. Šajās tiesību normās ir ietverti atšķirīgu veidu pilnvarojumi, kuri nav izmantojami kā savstarpēji papildinoši *(11.1. punkts).*

✓ Ņemot vērā to, ka arī pašvaldībām ar likumdevēja pilnvarojumu ir piešķirtas tiesības izdot ārējos normatīvos aktus (saistošos noteikumus), *ultra vires* doktrīnas ietvaros izteiktās atziņas ir attiecināmas arī uz izskatāmo lietu *(11.2. punkts).*

✓ Satversmes tiesas praksē ir secināts, ka tiesību normas, kas pieņemtas *ultra vires*, ir atzīstamas par prettiesiskām un spēkā neesošām no to pieņemšanas. Attiecībā uz šādiem gadījumiem prezumējams, ka antikonstitucionāla tiesību norma nekad nav bijusi spēkā, jo nav pieņemta pienācīgā kārtībā, un tāpēc arī nevar radīt tiesiskas sekas. [..] izņēmuma gadījumos varētu tikt pieļautas atkāpes no šīs prezumpcijas *(13. punkts).*

Spriedumā lietā Nr. 2014-02-01 „Par Noguldījumu garantiju likuma 17. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Svarīgākie noguldījumu garantiju sistēmas mērķi ir, pirmkārt, aizsargāt tos noguldītājus, kuriem noguldījuma zaudēšana izraisītu būtisku finansiālās situācijas pasliktināšanos; otrkārt, samazināt noguldītājiem

nepieciešamību pastāvīgi sekot līdzi savas kredītiestādes maksātspējas un finansiālā stāvokļa rādītājiem; treškārt, sniegt noguldītājiem ātru un efektīvu finansiālo aizsardzību noguldījumu nepieejamības gadījumā; ceturtkārt, aizsargāt valsts finanšu sistēmas stabilitāti un tautsaimniecību kopumā, samazinot risku, ka vienas kredītiestādes finansiālās grūtības var novest pie masveida panikas un noguldījumu izņemšanas no citām kredītiestādēm. Ievērojot minētos mērķus, likumdevējs ir tiesīgs tiesību aktos noteikt gan to personu loku, kurām sniedzama finansiālā aizsardzība, gan izmaksājamās atlīdzības apmēru, gan arī tās piešķiršanas kārtību. Tātad likumdevējs ir tiesīgs noteikt arī to, ka atsevišķām noguldītāju kategorijām noguldījumu nepieejamības gadījumā finansiālā aizsardzība var tikt liegta. (*13. punkts)*.

✓ Nesniedzot noteiktām noguldītāju grupām likumā paredzēto aizsardzību kredītiestādes maksātnespējas gadījumā, tiek nodrošināta noguldījumu garantiju fonda līdzekļu racionāla un taupīga izmantošana (*13. punkts)*.

✓ Personām, kuras kredītiestādē ieņem valdes locekļa amatu, tiek prezumētas spējas un zināšanas finanšu vadības jomā, tātad arī spēja pieņemt adekvātus lēmumus kredītiestāžu veiktajai komercdarbībai raksturīgo risku apstākļos. Tādējādi vēl jo vairāk būtu pamatoti uzskatīt, ka šādām personām ir prezumējamas arī spējas pārzināt riskus attiecībā uz savu personisko finanšu līdzekļu pārvaldīšanu. Līdz ar to likumdevējs, ierobežojot kredītiestādes valdes locekļa tiesības noguldījumu nepieejamības gadījumā saņemt garantēto atlīdzību no noguldījumu garantiju fonda, ir ievērojis Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietverto vienlīdzības principu (*14.4.4. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2014-04-03 „Par Rīgas domes 2013. gada 18. jūnija saistošo noteikumu Nr. 221 „Kultūras un atpūtas parka „Mežaparks" teritorijas izmantošanas un apbūves saistošie noteikumi" 55. un 56. punkta, kā arī pielikuma Nr. 1 „Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana", ciktāl tie attiecas uz nekustamā īpašuma Pāvu ielā 10, Rīgā (kadastra Nr. 0100 095 0003) plānoto (atļauto) izmantošanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Lokālplānojums Teritorijas attīstības plānošanas likuma izpratnē ir līdzīgs detālplānojumam Teritorijas plānošanas likuma izpratnē, jo abi ir normatīvie tiesību akti, kas precizē (detalizē) teritorijas plānojuma noteikumus. Tomēr lokālplānojums tiek izstrādāts noteiktas teritorijas kompleksai plānošanai, nevis atsevišķām zemes vienībām. Tāpat ar lokālplānojumu var grozīt teritorijas plānojumu, savukārt ar detālplānojumu grozīt teritorijas plānojumu vai lokālplānojumu nav pieļaujams. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesas agrākajos nolēmumos ietvertās atziņas par teritorijas plānošanu ir attiecināmas arī uz lokālplānojumiem, ciktāl tās nenonāk pretrunā ar lokālplānojuma izstrādes īpašajiem noteikumiem (*6. punkts)*.

✓ Gan detālplānojums Teritorijas plānošanas likuma izpratnē, gan lokālplānojums Teritorijas attīstības plānošanas likuma izpratnē ir ārējs normatīvais tiesību akts (*11.2. punkts)*.

✓ Tieši pēctecības un nepārtrauktības principi prasa konkretizēt teritorijas plānojumā noteikto teritorijas izmantošanas veidu detalizētākos teritorijas plānošanas dokumentos – lokālplānojumos un detālplānojumos. No šiem principiem neizriet aizliegums detalizēt teritorijas plānojumā noteiktos teritorijas atļautās izmantošanas veidus (*13.1. punkts)*.

✓ [..] iegādājoties nekustamo īpašumu, attiecībā uz kuru nav noslēdzies teritorijas plānošanas process, [pircējam] vajadzēja rēķināties ar to, ka šā nekustamā īpašuma tirgus vērtība var arī samazināties (*18. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2014-05-01 „Par likuma „Par valsts pensijām" 16. panta ceturtās daļas (redakcijā, kas bija spēkā no 1997. gada 7. janvāra līdz 2013. gada 30. septembrim, un 2013. gada 17. jūlija redakcijā), ciktāl tā attiecas uz invaliditātes pensijas pārrēķina formulu invaliditātes grupas maiņas gadījumā, ja invaliditātes pensijas saņēmējs līdz invaliditātes grupas maiņai ir bijis darba ņēmējs un veicis sociālās iemaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109. pantam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 3. pants citastarp paredz, ka sociālās apdrošināšanas sistēmas mērķis ir apdrošināt personu vai tās apgādībā esošo personu risku zaudēt darba ienākumu sakarā ar sociāli apdrošinātās personas invaliditāti. Ņemot vērā minēto, invaliditātes pensiju sistēmas mērķis ir garantēt personai, kura veselības stāvokļa dēļ nevar pilnvērtīgi iesaistīties darba tirgū, ienākumu atvietojumu atbilstoši sociālās apdrošināšanas iemaksām *(18. punkts)*.

✓ Personai, kuras invaliditātes grupa mainās no vieglākas uz smagāku, invaliditātes pensija tiek pārrēķināta. Likumdevējs, veidojot šādā gadījumā izmantojamo invaliditātes pensijas pārrēķina formulu, ņēmis par pamatu prezumpciju par konkrēta apmēra darbspēju zaudējuma saistību ar tāda paša apmēra darba ienākumu zaudējumu. Kā liecina lietas materiāli, likumdevējs prezumē, ka personām, kuras invaliditātes dēļ pilnībā vai daļēji zaudējušas darbspējas, ir apgrūtināta iespēja saglabāt tādus pašus ienākumus kā pirms invaliditātes iegūšanas. Pat tad, ja šīs personas turpina strādāt, to veiktās sociālās iemaksas parasti ir mazākas, nekā bija pirms invaliditātes iegūšanas, un, pārrēķinot šīm personām invaliditātes pensiju ar tādiem pašiem nosacījumiem kā to piešķirot pirmo reizi, tās apmērs būtu jāsamazina. Tātad apstrīdētajā normā ietvertās atšķirīgās attieksmes leģitīmais mērķis ir nodrošināt, lai šādā gadījumā invaliditātes pensijas apmērs nebūtu atkarīgs no personas sociālajām iemaksām, kas veiktas līdz invaliditātes grupas maiņas brīdim (*18. punkts)*.

✓ Ja valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros uzliek pienākumu personām, kurām invaliditāte jau ir iestājusies, veikt sociālās iemaksas tādā

pašā apmērā, kādā tās veic visi pārējie, tad valstij ir jārūpējas, lai arī šo personu veiktās sociālās iemaksas samērīgi atspoguļojas pārrēķinātās invaliditātes pensijas apmērā (*19.2. punkts).*

✓ Pēc invaliditātes grupas maiņas pārrēķinātās invaliditātes pensijas apmēram nav jābūt identiskam ar tās invaliditātes pensijas apmēru, kura personai, kam noteikta uzreiz 2. grupas invaliditāte, tiek piešķirta pirmo reizi (*19.3. punkts).*

Spriedumā lietā Nr. 2014-06-03 „Par Ministru kabineta 2005. gada 17. maija noteikumu Nr. 331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem" 3. punkta, 5.5. apakšpunkta, 7. punkta un 10. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta trešajam teikumam un 105. pantam, kā arī Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Izdodot noteikumus par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem materiālajiem un nemateriālajiem zaudējumiem, Ministru kabinetam ir jāņem vērā ne vien Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā ietvertais pilnvarojums, bet arī citas augstāka juridiska spēka tiesību normas, kas attiecas uz šādos noteikumos regulējamiem jautājumiem. Ja augstāka juridiska spēka tiesību normās noteikti apdrošinātāja atbildības limiti sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātajā apdrošināšanā, tad to prasības Ministru kabinets nedrīkst pārkāpt, reglamentējot apdrošināšanas atlīdzības apmēru un tā aprēķināšanas kārtību *(21.1. punkts).*

✓ Dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt Eiropas Savienības direktīvās noteikto prasību precīzu pārņemšanu, proti, pārņemt visas no konkrētas direktīvas normām dalībvalstij izrietošās saistības nacionālajā tiesību sistēmā, kā arī izdarīt to skaidri un precīzi, lai personas varētu izprast savus pienākumus

un tiesības. Līdz ar to dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt ES direktīvās noteikto prasību precīzu pārņemšanu *(21.2. punkts)*.

✓ Direktīvu prasību ieviešanas pienākums nav interpretējams sašaurināti, attiecinot to tikai uz likumdevēja darbību. Ja likumdevējs noteikta jautājuma izlemšanai un reglamentēšanai ir pilnvarojis izpildvaru, arī tai ir pienākums nodrošināt direktīvu atbilstošu un precīzu pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā *(21.2. punkts)*.

✓ Izpildvara nedrīkstētu īstenot tai likumdevēja doto pilnvarojumu pretēji Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma normām, kurās likumdevējam bija jātransponē Eiropas Savienības direktīvu prasības. Pretējā gadījumā direktīvās ietverto noteikumu izpilde nebūtu īstenojama un direktīvu mērķi nebūtu sasniedzami *(21.2. punkts)*.

✓ Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertais jēdziens „tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu" nav interpretējams tādējādi, ka tikai apdrošinātājs vai Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs izmaksā personai atbilstīgu atlīdzinājumu. Ja cietusī persona uzskata, ka apdrošinātāja vai Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība nav atbilstīga, tā ir tiesīga pieprasīt zaudējumu atlīdzinājumu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Tātad atbilstīgu atlīdzinājumu par cietušajai personai radītajiem zaudējumiem, tostarp nemateriālajiem zaudējumiem, var noteikt vispārējās jurisdikcijas tiesa *(23. punkts)*.

Spriedumā lietā Nr. 2014-09-01 „Par Civilprocesa likuma 495. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam" ietvertas šādas atziņas.

✓ Personas brīvība atteikties no Satversmē garantētajām pamattiesībām sniedzas vienīgi tiktāl, ciktāl tā ir savienojama ar tiesiskas un demokrātiskas valsts tiesību sistēmas pamatprincipiem(*14.1. punkts)*.

✓ No Satversmes 92. panta pirmā teikuma un Latvijai saistošiem starptautiskajiem dokumentiem izriet valsts pienākums radīt tiesisku mehānismu izvērtēšanai, vai persona ir labprātīgi atteikusies no savām tiesībām uz taisnīgu tiesu (*14.2. punkts).*

✓ Tiesvedības process šķīrējtiesā ir atzīstams par efektīvu veidu, kādā personas var izšķirt savus civiltiesiskos strīdus. Īpaši nozīmīgs tiesvedības process šķīrējtiesā kļūst gadījumā, kad nepieciešams savlaicīgi izšķirt komerctiesisko attiecību dalībnieku strīdus un tādējādi paātrināt civiltiesisko apgrozību. Tātad šķīrējtiesas procesam Latvijas tiesību sistēmā ir liela nozīme un šīs jomas tiesiskajam regulējumam citastarp jābalstās gan uz Latvijai saistošajiem starptautiskiem tiesību aktiem, gan arī uz citiem saistošiem tiesību avotiem – starptautisko tiesību principiem (*15.1. punkts).*

✓ Ja, sistēmiski izvērtējot citu valstu tiesisko regulējumu konkrētā jautājumā, var izdarīt pietiekami viennozīmīgu vispārīgu secinājumu par nacionālo tiesību harmonizāciju vai vienotu standartu šajā jautājumā, valstu tiesiskā regulējuma vai prakses apkopošanas rezultāts var kalpot kā ieteikums konkrētas problēmas risināšanai vai vispārējs tiesību princips. Tas attiecas arī uz šķīrējtiesu jomas tiesisko regulējumu un tā piemērošanas praksi (*15.5. punkts).*

✓ Šķīrējtiesas kompetences princips neizslēdz iespēju, ka šķīrējtiesas kompetenci izvērtē vispārējās jurisdikcijas tiesa (*15.5. punkts).*

✓ Ar vispārējās jurisdikcijas tiesu noslodzes pieaugumu nevar pamatot vispārēju aizliegumu tiesā apstrīdēt šķīrējtiesas kompetenci (*20.2.1. punkts).*

✓ Lietas dalībnieku un pieaicināto personu viedoklis par tiesību normu saturu pats par sevi nav izšķirošs attiecīgās normas tiesisko seku noskaidrošanā, jo tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē (*20.2.2. punkts).*

✓ Ja persona nav piekritusi lietas izskatīšanai šķīrējtiesā, tad šķīrējtiesas process un tā potenciālais iznākums neapšaubāmi var būtiski aizskart šīs personas tiesības. Šādos gadījumos personai ir jābūt tiesībām vērsties tiesā savu

aizskarto tiesību aizsardzībai tieši un nepastarpināti, neatkarīgi no citu personu gribas vai rīcības (*20.2.4. punkts)*.

✓ Satversmes 92. panta pirmais teikums personai neparedz absolūtas pamattiesības uz mutvārdu tiesvedības procesu, un šāda procesa rīkošana visos gadījumos nevajadzīgi noslogotu tiesu. Mutvārdu process būtu jānosaka vienīgi tad, kad tiesā jāizskata juridiski vai tehniski sarežģīti jautājumi (*20.2.5. punkts)*.

✓ Civilprocesa likumā ietvertais šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildes procesa regulējums nav piemērots tam, lai katrā gadījumā varētu izvērtēt šķīrējtiesas kompetenci (*20.2.5. punkts)*.

✓ Prasības celšana vispārējās jurisdikcijas tiesā par šķīrējtiesas līguma atzīšanu par spēkā neesošu neietekmē šķīrējtiesas procesu – jau uzsākts šķīrējtiesas process var turpināties, bet gadījumā, ja šķīrējtiesas process vēl nav uzsākts, tas var tikt uzsākts paralēli vispārējās jurisdikcijas tiesas procesam (*20.2.7. punkts)*.